

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ Ν.Ο.Π.Ε.
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑ: ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ: ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ

Η ΚΑΥΣΗ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ

ΌΝΟΜΑ: ΚΑΡΑΜΠΙΤΣΑΚΟΥ ΑΡΓΥΡΩ
Α.Μ.: 1340200500635
Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ 2007

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Η ΚΑΥΣΗ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ

ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ

ΌΝΟΜΑ: ΚΑΡΑΜΠΙΤΣΑΚΟΥ ΑΡΓΥΡΩ
Α.Μ.: 1340200500635
Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ	σελ. 3
2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 4
3. Η ΚΑΥΣΗ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ	σελ. 5
4. ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΚΑΥΣΗΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ ΚΑΙ Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΤΟ ΖΗΤΗΜΑ	σελ. 9
5. Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	σελ. 12
6. Η ΚΑΥΣΗ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ	σελ. 14
Α)ΚΑΥΣΗ ΝΕΚΡΩΝ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.....	σελ. 14
Β)ΚΑΥΣΗ ΝΕΚΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ	σελ. 15
7. Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ Ν.3448/2006 ΩΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΣΤΟ ΖΗΤΗΜΑ	σελ. 17
8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σελ. 20
9.ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	σελ. 22
10.ΠΕΡΙΛΗΨΗ-SUMMARY	σελ. 26
11.ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ.....	σελ. 26
12.ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	σελ. 27
13.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ. 28

1.ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΤΟ ΘΕΜΑ

Η ακόλουθη εργασία πραγματεύεται το ζήτημα της καύσης των νεκρών όπως αυτό απορρέει από το σύνταγμα, τις συμβάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εφαρμόζονται στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την μακρόχρονη παράδοση της Εκκλησίας που ελάχιστα περιθώρια αφήνει στην προσπάθεια που κάνει η πολιτεία να δώσει λύση.

Σε ένα πρώτο στάδιο θα παρουσιαστεί μια σύντομη ιστορική αναδρομή του φαινομένου της αποτέφρωσης καθώς και ο τρόπος κατά τον οποίο το φαινόμενο αυτό έχει αντιμετωπιστεί σε παγκόσμιο επίπεδο. Στη συνέχεια εκτενής αναφορά θα γίνει στη θεολογική προσέγγιση της καύσης των νεκρών όπως επίσης και στη γενικότερη στάση της εκκλησίας.

Ακολούθως το φαινόμενο αυτό θα τοποθετηθεί σε νομική βάση έχοντας ως οδηγό τον πρόσφατα ψηφισθέντα νόμο, τις διατάξεις του συντάγματος που προσδιορίζουν το ζήτημα καθώς και τη στάση των δικαστηρίων όπως προκύπτει από την νομολογία.

2.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ζήτημα της καύση των νεκρών διχάζει την ελληνική κοινωνία για πολλές δεκαετίες ενώ τα αντικρουόμενα συμφέροντα δεν άφηναν μεγάλα περιθώρια ώστε να ρυθμιστεί από την πολιτεία. Στην Ελλάδα το θέμα έθεσε για πρώτη φορά το 1987 ο τότε δήμαρχος Αθηναίων κ. Μ. Έβερτ, με επιστολή που έστειλε στην Ιερά Σύνοδο χωρίς να υπάρξει κάποιο αποτέλεσμα. Αρχικά συζητήσεις έγιναν το έτος 1992 με πρωτοβουλία του Υπουργείου Παιδείας ενώ ουσιαστικό βήμα εξέλιξης πραγματοποιήθηκε το 1998 όταν ομάδες πολιτών και ιδιαίτερα ο Σύνδεσμος καύσης νεκρών προσώπων κατέθεσαν δύο νομοθετικές προτάσεις προκειμένου να επιτραπεί η αποτέφρωση σε άτομα που δεν ανήκαν στο Χριστιανικό Ορθόδοξο δόγμα¹.

Οι συνθήκες όμως δεν είχαν ωριμάσει ώστε να δεχθούν μια τέτοια καινοτομία και έτσι το ζήτημα επανήλθε με αφορμή την ψήφιση του Ν. 3448/2006.

Η ψήφιση του νόμου οδηγεί στην εναρμόνιση του ελληνικού κοινού δικαίου με τις οδηγίες και γενικότερα τις διεθνείς επιταγές που ήθελαν την θετική κατάληξη του φαινομένου με τη ρύθμισή του. Επίσης ικανοποιεί το διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα και συγκεκριμένα το άρθρο 18 και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του ανθρώπου όπως εμφανίζεται στα άρθρα 9,14. Τέλος με την ρύθμισή του καλύφθηκε ένα δικαίωτο κενό που είναι ασυμβίβαστο με τις επιταγές ενός σύγχρονου κράτους δικαίου.

¹ Τσάτσης Θωμάς, « Η καύση των νεκρών», Το Βήμα, 31/12/2006, σελ. Υ24

3.Η ΚΑΥΣΗ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ

Οι Ταφές, οι οποίες προϋποθέτουν νεκρικές τελετουργίες, ανήκουν στις παλαιότερες μαρτυρίες του ανθρώπινου πολιτισμού. Η τελετή της ταφής είναι μία ειδική μνητική τελετή, που σκοπό της έχει την ανανέωση της ζωής, και να βοηθήσει την ψυχή να περάσει στην μεταθανάτια διαδικασία².

Την αρχή της καύσης των νεκρών, στον αρχαίο ελληνικό κόσμο την συναντάμε ιστορικά μετά την άλωση της Τροίας, χωρίς όμως να αποκλείσουμε και περιπτώσεις πριν από αυτήν. Από την τότε και μετά η καύση συνεχίστηκε σαν τρόπος ταφής στην Ελλάδα μέχρι τα πρώτα χριστιανικά χρόνια³.

Στα Ελληνικά ταφικά έθιμα είναι η θεαματικότερη μεταβολή σε σχέση με την Μυκηναϊκή εποχή. Για πολύ καιρό επικρατούσε η άποψη, με βάση τα Ομηρικά ποιήματα, ότι η αποτέφρωση ήταν η καθιερωμένη επιτάφια διαδικασία, που εφαρμόζονταν κανονικά ακόμη και αποκλειστικά, στην πιό παλιά ελληνική κοινωνία. Ο Όμηρος δεν φαίνεται να γνωρίζει παρά μόνο αυτή την διαδικασία. Η αποτέφρωση, τόσο στην Ιλιάδα, όσο και στην Οδύσσεια, είναι ένα αγωνιώδες αίτημα των ψυχών. Κυρίως την συναντάμε να προτιμάται περισσότερο από τους άλλους τρόπους ταφής σε περιόδους πολέμων και σε περιπτώσεις επιδημιών.

Κατά την προϊστορική εποχή η καύση των νεκρών συνηθίζεται στην Κεντρική Ευρώπη και αργότερα κατά την νεολιθική εποχή και την εποχή του χαλκού παρατηρείται περισσότερο στην νότια Ευρώπη, και λιγότερο στην Βόρεια και κεντρική. Στην Ιταλία και στην Σικελία παρατηρούμε καύσεις νεκρών από το 1600πΧ. ενώ στην Συρία και στην Παλαιστίνη έχουμε στοιχεία για καύσεις νεκρών από το 2300-2100πΧ⁴.

Κατά την Κλασική περίοδο και την Ρωμαϊκή⁵, συνεχίζουν οι καύσεις των νεκρών από τόσο πολιτισμένους λαούς όπως οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι, οι οποίοι ανέπτυξαν εξαιρετικό τελετουργικό, μέχρι τα πρώτα χριστιανικά χρόνια. Με την εξάπλωση του χριστιανισμού απαγορεύθηκε η καύση σαν τρόπος ταφής καθώς η πράξη θεωρήθηκε μορφή ειδωλολατρίας και έτσι η χρήση της περιορίστηκε μόνο στις περιπτώσεις μολυσματικών ασθενειών.

² Μαρτσούκου Ε, «Η Καύση των νεκρών», Νομική θεώρηση Ε.Ο.Φ.Ν., 2003, ΣΕΛ.6

³ www.pigizois.gr, «Καύση νεκρών και αρχαίος κόσμος»

⁴ Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, Τόμος 57, σελ. 21

⁵ Μαντζαρίδης Γ, «Η Καύση των νεκρών από την άποψη της Χριστιανικής Ανθρωπολογίας και ηθικής», δημοσιεύεται στο βιβλίο «Ταφή ή καύση νεκρών», πρακτικά ημερίδας «Η Καύση των νεκρών», Έκδοση κλάδου εκδόσεων Επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδας Αθήνα 2000, σελ.100

Ιστορικά αποδειγμένες καύσεις:

1. Στην Αγία Γραφή

Στην Αγία Γραφή⁶ αναφέρεται η καύση σαν τρόπος κάθαρσης και εξαγνισμού της ψυχής και χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις βεβήλωσης ή παραβίασης του νόμου. Επίσης κατά την πρώτη μάχη που έδωσαν οι Εβραίοι, εναντίον της πόλης Γαί στην Παλαιστίνη, όταν επέστρεφαν από την Αίγυπτο, νικήθηκαν οίχτρα, διότι ένας από αυτούς "ενοσφίσαστο από του αναθέματος". Κατά των κλεπτών ο Θεός όρισε ποινή θανάτου με καύση. Ο δράστης λιθοβολήθηκε και κάηκε το πτώμα του στην συνέχεια. Φυσικά οι χριστιανοί ερευνητές, όπως ο καθηγητής θεολογίας Αναστάσιος Π. Τίγκας, ο οποίος αναφέρεται στο γεγονός, δικαιολογεί την καύση σαν τρόπο ταφής εξ ανάγκης για να μην βρουν τα πτώματα οι Φιλισταίοι και κάνουν περισσότερα. Δηλαδή τι περισσότερα από όσα τους έκαναν.

2. Στην Ινδία

Οι **Ινδοί**⁷ έκαιγαν τους νεκρούς, και μάλιστα έκαιγαν μαζί με τον νεκρό και την αγαπημένη του σύζυγο. Ανάμεσα στις γυναίκες του και ανάμεσα στους φίλους του γινόταν πραγματικός αγώνας για το ποιός θα επικρατήσει για να γίνει ολοκαύτωμα. (Στοβαίος, Περί ταφής). Επίσης ο Ηρόδοτος αναφέρει στο 5ο βιβλίο της ιστορίας του ότι αυτό γινόταν και από τους Σκύθες.

3. Στην Βόρεια Ευρώπη

Οι **Βίκινγκς**, οι άνθρωποι του Βορρά, πολεμιστές, θαλασσοπόροι, κουρσάροι, εκτός από την ταφή εφάρμοζαν και την καύση. Πίστευαν ότι έτσι ο νεκρός πήγαινε οριστικά στην Βαλχάλλα, ενώ η διατήρηση του σώματος μπορούσε να επιφέρει στους ζωντανούς δυσάρεστες εκπλήξεις⁸. Τους αρχηγούς τους έβαζαν μέσα σε πλοίο, και αφού το άφηναν να αρμενίζει στο πέλαγος του έβαζαν φωτιά με ένα πύρινο βέλος. Στις παραδόσεις τουςμίλαγαν για τις μυστηριώδεις λέμβους που δεν ανήκαν σε κανένα και περίμεναν τους πολεμιστές όταν πέθαιναν για να τους πάνε στον τόπο που ο Ήλιος δύει μέσα στην θάλασσα.

⁶ Μαντζουνέας Ευάγγ., « Η Καύση των νεκρών», 1992, ΣΕΛ. 12

⁷ Αιδεσιμολ. Πρωτοπρ. Στυλιανός Καρπαθίου, «Η Καύση των νεκρών. Αναφορά στην ψυχολογία του φαινομένου», δημοσιεύεται στο βιβλίο «Ταφή ή καύση νεκρών», πρακτικά ημερίδας «Η Καύση των νεκρών», Έκδοση κλάδου εκδόσεων Επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδας, Αθήνα 2000, σελ.93-94

⁸ Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρους Λαρούς Μπριτάννικα, Τόμος 57, σελ. 33

Η ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Το ζήτημα της καύσης των νεκρών ανέκυψε και στις ΗΠΑ το 1874 ύστερα από τη δημοσίευση του βιβλίου *Cremation: The treatment of the body after death*, του γιατρού της βασίλισσας Βικτώριας, Σερ Χένρυ Τόμπσον για την καύση των νεκρών. Το 1876 χτίστηκε το πρώτο κρεματόριο στην Ουάσινγκτον, το 1881 ιδρύθηκε η εταιρεία καύσης των νεκρών της Νέας Υόρκης και το 1913 η Αμερικανική εταιρεία καύσης των νεκρών⁹.

Στην Γαλλία η καύση εισήχθη με διάταγμα το 1789 αλλά η ουσιαστική ρύθμιση έγινε το 1887 και σήμερα το 21% των Γάλλων προτιμούν αυτό τον τρόπο. Στην Αγγλία με δικαστική απόφαση το 1884 επετράπη και έκτοτε το ακολουθούν το 73% των πολιτών. Επίσης στην Γερμανία ο συνδυασμός διατάξεων περί σεβασμού της βούλησης του αποθανόντος και του νόμου περί αποτέφρωσης του 1934 εξίσωσε την καύση με ενταφιασμό με το 42% των Γερμανών να το προτιμά και τέλος στην Ισπανία ο Ισπανικός νόμος του 1945 για τη θρησκευτική ελευθερία επέτρεψε την καύση ενώ μόλις το 23% το προτιμούν¹⁰.

Σήμερα η αποτέφρωση των νεκρών επιτρέπεται στα 2/3 των πληθυσμών της γης επιβάλλοντας παράλληλα και στην Ελλάδα να ακολουθήσει παρόμοιο δρόμο.

Λόγοι προτιμήσεως της Καύσης σαν τρόπος ταφής των νεκρών¹¹

1. Οριστική ανάπαυση των νεκρών : σύμφωνα με τους αρχαίους λαούς η αποτέφρωση δίνει στις ψυχές οριστική ανάπαυση, ανοίγοντας του τις πόρτες της κατοικίας του Άδη. Η σκιά του Πάτροκλου το εξηγεί στον Αχιλλέα:

2. Εμποδίζει τον Βαμπιρισμό : Οι Θιβητιανοί και άλλοι λαοί δεν δέχονται την ταφή στην γη, γιατί πιστεύουν ότι όταν το σώμα ενταφιάζεται η ψυχή, βλέποντάς το, προσπαθεί να ξαναμπει εκεί και έτσι, αν πετύχει η προσπάθεια της, δημιουργείται ένας βρυκόλακας. Ενώ η Καύση ή άλλες μέθοδοι ταχείας διάλυσης των στοιχείων του νεκρού σώματος, εμποδίζουν το βαμπιρισμό.

3. Γρηγορότερη επιστροφή στα Στοιχεία : Τα Ιερά βιβλία των Ινδουιστών αναφέρουν ότι το ανθρώπινο σώμα αποτελείται από 4 στοιχεία. Γη, Νερό. Αέρα και Φωτιά. Όταν πεθάνει πρέπει να επιστρέψει σε αυτά όσο γίνεται πιο γρήγορα. Η Καύση θεωρείται η καλύτερη μέθοδος για αυτό. Η ταφή, όπως γίνεται στους Χριστιανούς,

⁹ www.cremation.gr

¹⁰ www.tovima.dolnet.gr, Κόλλια Ε, «Καύση νεκρών και δικαιώματα», 25/03/2006, σελ. Β53

¹¹ Χαλικιά Χ, «Μελέτη ταφή-καύση (Σύγκριση)», Σύνδεσμος Φύλων Αποτέφρωσης, 1992

είναι η επιστροφή του σώματος στο στοιχείο γη .Η ταφή στο ποτάμι, που συναντάμε στην Ινδία, είναι η επιστροφή στο στοιχείο Νερό.

4. Απελευθερώνει και τις ψυχές των ζωντανών : Επειδή κανένας δεν μπορεί να προσκολληθεί σε μία χούφτα στάχτης, που διασκορπίζεται στον άνεμο, πολλές φορές, όπως προσκολλάται σε ένα σώμα θαμμένο στο χώμα, το οποίο επιστρέφει αργά στην Γη. Η ψυχή έχει τελειώσει το έργο πού είχε κάνει με τον φυσικό φορέα και τον έχει απορρίψει. Γιατί εμείς λοιπόν να θέλουμε να διατηρήσουμε αυτόν τον φορέα. Ο τρόπος που αντιμετωπίζουμε την θλίψη είναι μία από τις μεγαλύτερες δοκιμασίες και φανερώνει την πνευματική μας κατανόηση. Η στάση που κρατάμε απέναντι στον θάνατο, είτε τον δικό μας, είτε κάποιου αγαπημένου, εξαρτάται από το τι γνωρίζουμε για την ζωή.

4. ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΚΑΥΣΗΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ ΚΑΙ Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Η καύση των νεκρών εκτός από κοινωνικό και πολιτικό ζήτημα συνδέεται άμεσα και με την εκκλησία και για αυτό χρήζει άμεσης διερεύνησης το θέμα αυτό από την πλευρά της επικρατούσας θρησκείας στον ελληνικό χώρο. Εξάλλου οι σχέσεις Κράτους Εκκλησίας ήταν πάντοτε ιδιαίτερα στενές καθώς η Εκκλησία σε πολλές περιπτώσεις στάθηκε στο πλευρό της Πολιτείας με αποτέλεσμα να απολαμβάνει ευνοϊκής μεταχείρισης και να επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα τις ρυθμίσεις του Κράτους που έχουν και θρησκευτικό περιεχόμενο¹².

Η άποψη της Εκκλησίας είναι ότι το σώμα είναι ο ναός της ψυχής και για αυτό δεν επιτρέπει την οποιαδήποτε επέμβαση. Επίσης, θεωρεί ότι τη διαδικασία της φθοράς πρέπει να την αναλάβει ο Θεός και η φύση και κατά συνέπεια, η ανθρώπινη παρέμβαση δεν είναι φυσική. Ένας ακόμα ισχυρισμός είναι ότι οι νεκροί δεν είναι «πεθαμένοι», αλλά κεκοιμημένοι. (Για αυτό η Εκκλησία προτιμά τον όρο Κοιμητήρια από Νεκροταφεία). Σύμφωνα με αυτή την άποψη, τα οστά αποτελούν ανάμνηση της παρελθοντικής ζωής, ενθύμηση της παρούσας κατάστασης και υπόμνηση της μέλλουσας προοπτικής (που είναι η ανάσταση). Εξάλλου, νεκρός δεν σημαίνει τελειωμένος (που έχει τελειώσει), αλλά τετελειωμένος (που έχει τελειωθεί). Από τους Ιερούς Κανόνες προκύπτει επίσης, έμμεσα ή άμεσα, ότι η ταφή είναι ο μόνος τρόπος μεταχείρισης των νεκρών σωμάτων κατά το Κανονικό Δίκαιο της Εκκλησίας μας.

Ο άνθρωπος είναι δημιουργήμα του Θεού, έχει μια συγκεκριμένη αρχή και βέβαια δεν έχει τέλος, γιατί έτσι το θέλησε ο Θεός. Αυτό λέγεται από την άποψη ότι κάθε κτιστό που έχει αρχή έχει και τέλος, όμως αυτό δεν ισχύει για τον άνθρωπο, σύμφωνα με την βούληση του Θεού. Έτσι, αυτή η σχέση της ψυχής προς το σώμα είναι πολύ δυνατή και μπορούμε να την δούμε μέσα από την οντολογία του ανθρώπου, την διαδικασία του θανάτου, αλλά και την ζωή του ανθρώπου μετά τον θάνατό του, δηλαδή μετά την έξοδο της ψυχής από το σώμα, καθώς επίσης και μέσα από την εκ νέου ένωση της ψυχής με το σώμα¹³.

Ο άνθρωπος με την δημιουργία του είναι μια συγκεκριμένη υπόσταση - πρόσωπο, που διαφέρει από κάθε άλλη υπόσταση. Και η υπόσταση του ανθρώπου δεν συγκεκριμενοποιείται και δεν περιορίζεται στην ψυχή, αλλά επεκτείνεται στην όλη ύπαρξή του.

¹² Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγ. Βλασίου Ιερόθεος, «Η θεολογική άποψη και οι εκκλησιολογικές συνέπειες της καύσεως των νεκρών», δημοσιεύεται στο βιβλίο «Ταφή ή καύση νεκρών», πρακτικά ημερίδας «Η Καύση των νεκρών», Έκδοση κλάδου εκδόσεων Επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδας, Αθήνα 2000, σελ.32-3

¹³ Αιδεσιμολ. Πρωτοπρ. Στυλιανός Καρπαθίου, «Η Καύση των νεκρών. Αναφορά στην ψυχολογία του φαινομένου», δημοσιεύεται στο βιβλίο «Ταφή ή καύση νεκρών», πρακτικά ημερίδας «Η Καύση των νεκρών», Έκδοση κλάδου εκδόσεων Επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδας, Αθήνα 2000, σελ.96-99

Αυτό σημαίνει ότι το σώμα δεν είναι απλώς το φυλακτήριο της ψυχής, όπως ισχυρίζονταν τα ιδεολογικά και φιλοσοφικά ρεύματα της αρχαιότητας, αλλά το ένα στοιχείο της υπόστασης του ανθρώπου. Η ψυχή ευρίσκεται πανταχού του σώματος, με την ενέργειά της, και ζωοποιεί το σώμα.

Επίσης, η αποκαλυπτική αλήθεια, όπως εκφράστηκε στην Αγία Γραφή και στα πατερικά κείμενα, βεβαιώνει ότι υπάρχει στενή σχέση μεταξύ της ψυχής και του σώματος, και ότι παρά τον χωρισμό της ψυχής από το σώμα, εν τούτοις δεν καταστρέφεται ούτε διαλύεται η υπόσταση του ανθρώπου, αλλά η ψυχή γινώσκει και αναγνωρίζει τα αυθεντικά μέλη της και βέβαια ολόκληρο το σώμα μεταμορφωμένο και ανακαινισμένο θα αναστηθεί στην Δευτέρα Παρουσία του Χριστού.

Για την Εκκλησία δεν είναι πτώματα τα νεκρά σώματα. Ούτε είναι κόκκαλα τα απομεινάρια των λειωμένων πτωμάτων. Για την κοινωνία μπορεί να είναι κάτι τέτοιο ή να είναι οστά. Στην Εκκλησία υπάρχει η ιερή λέξη λείψανα· αυτή περιγράφει την ουσία τους, διότι αυτή υπογραμμίζει την ύπαρξη της ψυχής και την ελπίδα της ανάστασής της.

Η Εκκλησία, λοιπόν, αρνείται την καύση, γιατί αρνείται το ανθρώπινο τέλος και τη βία πάνω στον άνθρωπο. Επιλέγει την ταφή, γιατί έχει πίστη και ελπίδα στο αιώνιο μέλλον του ανθρώπου και αναθέτει στη φύση την ευθύνη της φυσιολογικής φθοράς του φυσικού παρόντος του ανθρώπου¹⁴.

Ανεξάρτητα όμως από τις θέσεις της στο εξεταζόμενο θέμα η Ορθόδοξη Εκκλησία, Εκκλησία απόλυτα ελεύθερη και δημοκρατική, ουδένα υποχρεώνει να ακολουθήσει τις αρχές και την παράδοσή Της και να ασπαστεί το δόγμα Της. Αποδέχεται απόλυτα την επιλογή οιοδήποτε να κηδευθεί χωρίς θρησκευτικό τελετουργικό ή να αποτεφρωθεί αντί να ταφεί. Σέβεται τον «αυτοπροσδιορισμό και την ελευθερία» του ανθρώπινου προσώπου να καθορίζει το ίδιο τις αποφάσεις του, σύμφωνα με τις επιθυμίες ή τα βαθύτερα πιστεύω του. Είναι όμως αναμφισβήτητο δικαίωμά Της - και το ζήτημα την αφορά - να συνιστά στα συνειδητά μέλη Της επιλογές σύμφωνες με τις αρχές και την παράδοσή Της και να μην προσαρμόζει αυτές σε διαφορετικές επιλογές ακόμη και δεδηλωμένων πιστών Της. Είναι άλλο πράγμα η εκκλησιαστική οικονομία Της και άλλο η Ορθοδοξία a la carte.

Η στάση αυτή της Εκκλησίας επιβεβαιώνεται ταυτόχρονα και από τη δήλωση που Αρχιεπισκόπου κ. Χριστόδουλου¹⁵: *«Εξ επόψεως συνταγματικής δύναται να υπάρχει δυνατότητα επιλογής από τους πολίτες, της δυνητικής και όχι υποχρεωτικής, καύσεως, ιδιαίτερα μάλιστα εις τους εξ αυτών άθεους, αιρετικούς, ετεροδόξους ή αλλόθρησκους, τους αδιάφορους και αποκομμένους από την Εκκλησία. Η επιλογή αυτή δεν δύναται να ισχύσει και για τα πιστά μέλη της Εκκλησίας, διότι δεν νοείται ένας πιστός Χριστιανός και μέλος της Ορθοδόξου Εκκλησίας, να διακηρύττει ότι αποδέχεται την διδασκαλία της Εκκλησίας, εξαιρουμένου του συγκεκριμένου σημείου.»*

Συνοψίζοντας η Εκκλησία δεν έχει αντίρρηση και άλλωστε δεν έχει το δικαίωμα να έχει αντίρρηση στην καύση των νεκρών για τους ετερόδοξους και

¹⁴ Δανδουλάκης Κ., «Η Καύση των νεκρών στην Ορθόδοξη Εκκλησία», Εκδόσεις Πουρναράς, Θεσσαλονίκη, 2003

¹⁵ www.kathimerini.gr, Γεώργιος Σαρηγιαννίδης, «Η καύση των νεκρών», 03/03/2006

τους ετερόθρησκους. Όμως συνιστά στους ορθόδοξους ως μοναδικό τρόπο αποσύνθεσης του νεκρού ανθρώπινου σώματος την ταφή, σύμφωνα με την παράδοσή της.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να γίνει μια μικρή αναφορά και στην αντιμετώπιση της καύσης των νεκρών και από άλλες θρησκείες και δόγματα¹⁶. Συγκεκριμένα, σε αντίθεση με την Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία τα άλλα χριστιανικά δόγματα δεν αρνούνται την καύση. Ο Καθολικισμός προβάλλει μεν τον ενταφιασμό αλλά παράλληλα δεν απαγορεύει την καύση ενώ οι Προτεσταντικές ομολογίες αποδέχονται την αποτέφρωση. Ο Ινδουισμός και ο Βουδισμός παράλληλα με την καύση διενεργούν ένα ιδιαίτερο τελετουργικό. Τέλος απαγορεύουν την καύση καθώς είναι υποχρεωτικός ο ενταφιασμός ο Ισλαμιστές και οι Ορθόδοξοι Ιουδαίοι.

¹⁶ Μαρτσούκου Ε, «Η Καύση των νεκρών», Νομική θεώρηση Ε.Ο.Φ.Ν., 2003, ΣΕΛ.25

5. Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Αν και η ρύθμιση του φαινομένου προκάλεσε αντιδράσεις κυρίως στους κόλπους της Εκκλησίας αλλά και σε μία μεγάλη μερίδα των Ορθόδοξων Χριστιανών καθώς εκείνοι προσκολλημένοι στην μακροχρόνια εκκλησιαστική παράδοση διατηρούσαν και διατηρούν αρνητική στάση στο ζήτημα, η αναγκαιότητα ρύθμισης του φαινομένου ήταν πιο επιτακτική από ποτέ. Οι λόγοι που επέβαλλαν τη λύση στο πρόβλημα ήταν κυρίως θρησκευτικοί, φιλοσοφικοί και πρακτικοί¹⁷.

Για λόγους φιλοσοφικών πεποιθήσεων πολλοί προτιμούν την αποτέφρωση από την ταφή και τούτο άσχετα με το θρήσκευμα και ειδικότερα το δόγμα στο οποίο τυπικά και κατά τύχη ανήκουν (αφού είναι βέβαιο ότι στη βρεφική ηλικία, κατά την οποία βαπτίστηκαν, δεν ήταν δυνατόν να κάμουν επιλογές θρησκεύματος και δόγματος). Θεωρούν λοιπόν ότι η καλύτερη λύση στο ζήτημα είναι ότι από τη στιγμή που θα πεθάνουν το σώμα τους να καεί.

Αλλά ακόμη και οι ουσιαστικά ανήκοντες σε ορισμένο θρήσκευμα ή δόγμα, εκπληρώνουν σύμφωνα με τη δική του καθένας θρησκευτική συνείδηση τις υπαγορεύσεις των σχετικών Εκκλησιών όσον αφορά τη συμπεριφορά τους στη ζωή και την αντιμετώπιση του μεγάλου και συγκλονιστικού γεγονότος του θανάτου. Έτσι, άλλοι εκκλησιάζονται περισσότερο ή λιγότερο ταχτικά, νηστεύουν ή δεν νηστεύουν, τελούν θρησκευτικό ή και πολιτικό γάμο, και προτιμούν την αποτέφρωση από την ταφή¹⁸.

Ειδικά για τους οπαδούς της χριστιανικής θρησκείας γενικά – που, όλοι, ασχέτως δόγματος, αναγνωρίζουν την αυτή πηγή Αρχών και Διδασκαλίας, την Αγία Γραφή – παρατηρούμε ότι στις πλείστες χώρες του κόσμου, όπου τυχόν κατοικούν χριστιανοί, έχουν το αναγνωρισμένο δικαίωμα επιλογής της αποτέφρωσης του σώματός τους μετά θάνατο. Καμία δε Οικουμενική Σύνοδος δεν ασχολήθηκε με το θέμα αυτό. Είναι χαρακτηριστικό ότι το νέο Κανονικό Δίκαιο της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας που ισχύει από το έτος 1983¹⁹ αναθεωρώντας τον κώδικα του 1917 επιτρέπει την αποτέφρωση των νεκρών, μη θεωρώντας ότι προσβάλλει τα δόγματα της χριστιανικής θρησκείας εκφράζοντας όμως την προτίμησή της στην ταφή.

Τέλος πρακτικοί λόγοι²⁰ επέβαλλαν πρακτικά τη ρύθμιση του ζητήματος ήταν η στενότητα χώρου, καθώς οι εκτάσεις των νεκροταφείων είναι περιορισμένες σε συνάρτηση με τον κορεσμό τους και αδυνατούν να χωρέσουν τους νεκρούς. Ιδιαίτερα μεγάλες διαστάσεις σε αυτό το πρόβλημα υπάρχει στην Αθήνα καθώς εκεί

¹⁷ Χαλικιά Χ, «Μελέτη ταφή-καύση (Σύγκριση)», Σύνδεσμος Φύλων Αποτέφρωσης, 1992

¹⁸ Η αναφορά γίνεται για τις περιπτώσεις, των μεγάλων Ελλήνων ορθόδοξων Δημ. Μητρόπουλου και Μαρίας Κάλλας, στην τέφρα των οποίων και η Πολιτεία απέδωσε τιμές.

¹⁹ Καν. 1176 άρθρο 3

²⁰ Χαλικιά Χ, «Μελέτη ταφή-καύση (Σύγκριση)», Σύνδεσμος Φύλων Αποτέφρωσης, 1992

διαμένει ο σχεδόν μισός πληθυσμός της χώρας. Ένα υγειονομικής φύσεως επιχείρημα υπέρ της καύσης των νεκρών είναι το γεγονός ότι συνιστά ταχύτερο μέσο αποσύνθεσης από την ταφή, η οποία θεωρείται από πολλούς ως εστία μόλυνσης του εδάφους, με αποτέλεσμα να προστατεύεται καλύτερα η δημόσια υγεία. Επίσης γίνεται αναφορά από τους υποστηρικτές της αποτέφρωσης στο ότι η ύπαρξη νεκροταφείων ενθαρρύνει φαινόμενα τυμβωρυχίας, σύλησης νεκρών ακόμα και μαύρης μαγείας. Παράλληλα τίθεται και ένα ζήτημα αισθητικής με την υποχρεωτική εκταφή μετά την πάροδο τριετίας.

Τέλος και οικονομικοί λόγοι²¹ συνέβαλαν στην νομιμοποίηση της καύσης των νεκρών. Οι συγγενείς του νεκρού προκειμένου να υλοποιήσουν την επιθυμία του αναγκάζονται να τον μεταφέρουν σε χώρες που αποδέχονται την αποτέφρωση. Οι χώρες στις οποίες μεταφέρουν τις σορούς τα γραφεία είναι οι Σλοβενία, Βουλγαρία και Ιταλία. Το κόστος μεταφοράς από τα γραφεία τελετών για τις χώρες όπου λειτουργεί η καύση νεκρών ανέρχεται σε περίπου 5 με 6 χιλιάδες ευρώ. Ενώ επισημαίνεται το υψηλό τίμημα των τάφων και τα εν γένει δυσβάστακτα έξοδα κηδείας και ταφής, ενώ εξίσου δαπανηρή είναι και η συντήρηση και επέκταση των νεκροταφείων.

Για όλους αυτούς τους λόγους η μη απαγόρευση της αποτέφρωσης των νεκρών κρίθηκε αναγκαία και υλοποιήθηκε με την εισαγωγή του Ν.3448/2006 που ουσιαστικά αναγνώρισε τα δικαιώματα των ετερόδοξων και αλλόθρησκων πολιτών που διαμένουν στη χώρα μας.

²¹ www.tovima.dolnet.gr, Κόλλια Ε., «Στον άλλο κόσμο... πώς θα πας;», 05/03/2006, σελ. Α41

6.Η ΚΑΥΣΗ ΝΕΚΡΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

A) ΚΑΥΣΗ ΝΕΚΡΩΝ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Η καύση των νεκρών συνδέεται άμεσα με την θρησκευτική ελευθερία καθώς η πρώτη υπάγεται στην έννοια της δεύτερης ενώ η κατοχύρωση της θρησκευτικής ελευθερίας στο άρθρο 13 του Συντάγματος νομιμοποίησε την αποτέφρωση με τον Ν.3448/2006. Για αυτό το λόγο θα αναφερθούμε και θα αναλύσουμε την νομική και πραγματική έννοια «θρησκευτική ελευθερία» προκειμένου να αιτιολογήσουμε το βαθύτερο σύνδεσμό της με την αποτέφρωση.

Η θρησκευτική ελευθερία²² καθιερώνεται στο Σύνταγμα με τις δύο εκδηλώσεις της: α)την θρησκευτική συνείδηση και β)την άσκηση της λατρείας. Η νομική έννοια της θρησκείας είναι ανεξάρτητη με τον αριθμό των πιστών, την λατρεία που προβάλλει ή αν πρόκειται για Ορθόδοξη ή Αιρετική διδασκαλία. Η θρησκευτική ελευθερία προστατεύεται από διεθνείς συνθήκες που κατά το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος υπερέχουν των Ελληνικών νόμων όπως η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου του 1950 (άρθρο 9) και το Πρώτο Πρωτόκολλο (άρθρο 2 εδ. 1) αλλά και άλλες διεθνείς συμβάσεις μιλούν για ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας.

Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης αναφέρεται στο δικαίωμα της ελεύθερης επιλογής της θρησκείας ενώ το γεγονός ότι η θρησκεία της ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδας χαρακτηρίζεται ως «επικρατούσα» δεν αποτρέπει κανένα από την επιλογή διαφορετικού δόγματος ή θρησκείας²³. Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την απαγόρευση διακρίσεων με βάση τη θρησκεία όπως επίσης και δεν επιτρέπει την καταπολέμηση οποιαδήποτε δόγματος. Από την άλλη πλευρά η θρησκευτική άσκηση περιλαμβάνει τη λατρεία και τη συμμετοχή των ατόμων στον τρόπο άσκησής της. Ταυτόχρονα το Σύνταγμα θέτει περιορισμούς²⁴ στην θρησκευτική ελευθερία. Ένας από τους περιορισμούς είναι η απαγόρευση ορισμένων θρησκευτικών εκδηλώσεων όπως είναι η άσκηση της λατρείας με τρόπο που να προσβάλλει την δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη και ο προσηλυτισμός. Για αυτό το λόγο και όποια πράξη θρησκευτικού περιεχομένου δεν εμπίπτει στους περιορισμούς του άρθρου 13 του Συντάγματος θεωρείται θεμιτή και προάγεται από το Σύνταγμα.

Πάντως, παγκόσμια είναι η αναγνώριση ως θεμελιώδους ανθρώπινου δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας που επιβάλλει το σεβασμό των θρησκευτικών πεποιθήσεων του κάθε ανθρώπου και των διαφόρων παραλλαγών τους έστω και μεταξύ οπαδών του ίδιου θρησκεύματος [άρθρο 13 Ελληνικού Συντάγματος, άρθρα 18, 26 και 27 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (που κυρώθηκε με το νόμο 2462/1997), άρθρα 9 και 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (που

²² Δαγτόγλου Π. Δ., «Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα », Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005, σελ. 444-445

²³ Δαγτόγλου Π. Δ., «Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα », Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005, σελ. 440-441

²⁴ Δαγτόγλου Π. Δ., «Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα », Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005, σελ. 472-483

κυρώθηκε με το Ν.Δ. 53/1974), άρθρο 18 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948) και Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη κάθε μορφής μισαλλοδοξίας και διάκρισης λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων (1981)]. Ο χαρακτηρισμός του «αιρετικού» δεν συνάδει, στην εποχή μας, με τους διεθνώς ισχύοντες κανόνες. Παγίως ερμηνεύεται ότι η θρησκευτική ελευθερία περιλαμβάνει και την αθειϊα και τον αγνωστικισμό. Πολύ περισσότερο τις παραλλαγές λατρείας και γενικά έκφρασης των πεποιθήσεων αυτών, έστω και αν θεωρηθούν ως ανυπακοή στις γραμμές της εκκλησίας στην οποία τυπικά ή και ουσιαστικά ανήκει. Η ελευθερία αυτή εννοείται ότι έχει ως όριο -όπως και η άσκηση όλων των δικαιωμάτων - τη μη προσβολή των δικαιωμάτων των άλλων ανθρώπων²⁵.

Συνοψίζοντας διαπιστώνουμε ότι η καύση των νεκρών τελούμενη στα πλαίσια της άσκησης της θρησκευτικής λατρείας είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα. Οποιοσδήποτε μπορεί να ζητήσει την αποτέφρωση του σώματός του μετά το θάνατό του εφόσον επιβάλλεται από τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις ή η θρησκεία του του το επιτρέπει. Συνεπώς οποιαδήποτε άρνηση της πολιτείας και γενικότερα φορέα άσκησης δημόσιας εξουσίας να εκπληρώσει την επιθυμία του μελλοθάνατου ή των συγγενών του εκλιπόντος και να κάψει τον νεκρό αποτελεί περιορισμό του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας ενώ όποιος νόμος επιτρέπει μόνο την ταφή των νεκρών κρίνεται αντισυνταγματικός και δεν εφαρμόζεται από τα Ελληνικά δικαστήρια.

Β) Η ΚΑΥΣΗ ΝΕΚΡΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ

Αναμφίβολα η συνταγματική διάταξη που θεμελιώνει την καύση των νεκρών και τη καθιστά νόμιμη είναι το άρθρο 5 του Συντάγματος που αναφέρεται στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου. Για αυτό το λόγο η πολιτεία σεβόμενη το περιεχόμενο της διάταξης έχει την υποχρέωση να δώσει στο άτομο την ευκαιρία να διαθέσει ελεύθερα το σώμα του.

Η άρνηση της πολιτείας στο ζήτημα της καύσης των νεκρών θα οδηγούσε σε περιορισμό της ελεύθερης επιλογής από τον καθένα του τρόπου της μετά θάνατον διάθεσης του σώματός του και αναπόφευκτα σε περιορισμό του δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου, όπως αυτό προσδιορίζεται στις διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος²⁶.

Η προσωπική ελευθερία είναι το πρωταρχικό και θεμελιωδέστερο ατομικό δικαίωμα που σημαίνει την έλλειψη περιορισμών σε ό,τι αφορά τη φυσική,

²⁵ Δημητρόπουλος Ανδρέας Γ, «Συνταγματικά δικαιώματα, Ειδικό μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού δικαίου», σελ. 121-124

²⁶ www.synigoros.gr, Αποτέφρωση νεκρών: αναφορά υπ' αρ. πρωτ 13189/13.12.1999, πόρισμα 24.4.2000.

ψυχοσωματική ύπαρξη και δράση του ατόμου. Το ισχύον Σύνταγμα κατοχυρώνει την προσωπική ελευθερία ως δυνατότητα αυτοκαθορισμού και αυτοδιάθεσης. «Ως προσωπικότητα, κατά την έννοια του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος νοείται το σύνολο των ιδιοτήτων, ικανοτήτων και καταστάσεων που αφενός μεν προκύπτουν από την υπόσταση του ανθρώπου ως ελλόγου και συνειδητού όντος αφετέρου δε εξατομικεύουν ένα συγκεκριμένο πρόσωπο²⁷». Η προσωπικότητα του ατόμου συντίθεται από τη σωματική, ψυχική, πνευματική, ηθική και κοινωνική υπόστασή του από την οποία απορρέουν επιμέρους δικαιώματα για την προστασία συγκεκριμένων εννόμων αγαθών, συνυφασμένων με την προσωπικότητά του όπως της σωματικής ελευθερίας και ακεραιότητας, της υγείας, της τιμής, της πνευματικής δημιουργίας αλλά και ορισμένες προεκτάσεις τους όπως π.χ. το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, εν γένει στη ζωή και στο θάνατο, δικαίωμα του καθένα να εξουσιάζει το σώμα του και να το χρησιμοποιεί όπως θέλει (π.χ. επιλογή της μητρότητας ή της άμβλωσης) ακόμη και μετά θάνατο (διάθεση του πτώματός του) καθώς και επιλογή ταφής ή αποτέφρωσής του²⁸. Με άλλα λόγια, το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος προστατεύει το δικαίωμα του καθένα να είναι ο εαυτός του υπό τον περιορισμό της προσβολής των χρηστών ηθών²⁹. Οι υποχρεώσεις, που απορρέουν από τη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος, για το κράτος είναι :1) να μην παρεμποδίζει την ανάπτυξη της προσωπικότητας των ατόμων 2) να αίρει τα πιθανά εμπόδια που υφίστανται προκειμένου κάθε άτομο να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και 3) να παρέχει κάθε αναγκαίο μέσο για την ελεύθερη ανάπτυξή της.

Η δυνατότητα καύσης του νεκρού, εφόσον αυτή αποτελεί εκτέλεση σαφώς εκπεφρασμένης επιθυμίας του θανόντος, δεν προσκρούει στις αρχές της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου που κατοχυρώνουν το Σύνταγμα και οι διεθνείς συνθήκες που εφαρμόζονται στην Ελλάδα, ούτε εξάλλου σε θεμελιώδεις αξίες της κοινωνικής ζωής ή στη δημόσια τάξη, δεδομένου ότι η προαιρετική καύση των νεκρών, επιτρεπτή και μάλιστα αρκετά διαδεδομένη σε μεγάλες χώρες της Ευρώπης, συζητείται ήδη ευρέως και στη δική μας χώρα κατά τις τελευταίες δεκαετίες στη βάση μιας γενικότερα γνωστής, κατανοητής και υπολογίσιμης επιχειρηματολογίας, πλην όμως, δεν έχει υπάρξει το νομοθετικό πλαίσιο που θα οδηγεί στην καύση νεκρών εντός των ορίων της χώρας μας³⁰. Η δυνατότητα καύσης των νεκρών, παρέχοντας σε σημαντικό αριθμό ενδιαφερομένων την ευχέρεια της μετά θάνατον διάθεσης του σώματός τους κατά τρόπο που ανταποκρίνεται σε βασικές ιδεολογικές τους αρχές ή, ακόμη περισσότερο, στον πυρήνα της θεώρησης με την οποία αυτοί προσεγγίζουν τα αιώνια μεταφυσικά ερωτήματα της ζωής και του θανάτου, ασφαλώς συνάδει προς το άρθρο 5 παρ.1 του Συντάγματος περί ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, όπως και προς το άρθρο 4 παρ.1 του Συντάγματος που κατοχυρώνει την ισότητα ενώπιον του νόμου.

²⁷ Μάνεσης, Συνταγματικά δικαιώματα, δ' εκδ., Σάκκουλας, 1982, σ. 116

²⁸ Μάνεσης, Συνταγματικά δικαιώματα, δ' εκδ., Σάκκουλας, 1982, σ. 117

²⁹ Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλας, 1998, σ. 158

³⁰ www.synigoros.gr, Πόρισμα αναφοράς Αριθμ. Πρωτ. ***/2003:Καταβολή από Ι.Κ.Α. εξόδων κηδείας που ολοκληρώνεται με αποτέφρωση

7. Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ Ν.3448/2006

Ο συνδυασμός των άρθρων 5 και 13 του Συντάγματος καθώς και των διεθνών διατάξεων σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα είχε σαν αποτέλεσμα την εισαγωγή του νόμου που τελικά αποδέχτηκε την καύση ως μέσο για την εξαφάνιση του νεκρού σώματος. Η αλήθεια είναι ότι ο Έλληνας νομοθέτης άργησε σε σχέση με τους αντίστοιχους νομοθέτες των δυτικών χωρών αλλά η προσκόλληση των Ελλήνων στην εκκλησιαστική παράδοση και η γενικότερη ανωριμότητα της ελληνικής κοινωνίας να δεχτεί μια τέτοια καινοτομία είχε ως το ζήτημα να ρυθμιστεί τελικά το έτος 2006.

Η ΤΡΟΠΟΛΟΓΙΑ

«Θέμα : Αποτέφρωση νεκρών προσώπων, που όσο ζούσαν οι θρησκευτικές των πεποιθήσεις επέτρεπαν την μετά θάνατο αποτέφρωση.

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ³¹

Επειδή στην Ελλάδα ζουν, εργάζονται ή επισκέπτονται ως τουρίστες εκατομμύρια άνθρωποι, οι θρησκευτικές πεποιθήσεις των οποίων επιτρέπουν την μετά θάνατο αποτέφρωση, η μη ύπαρξη ενός κέντρου αποτέφρωσης νεκρών στην Ελλάδα για την ικανοποίηση της τελευταίας των επιθυμίας αποτελεί παραβίαση εκ μέρους της χώρας μας του άρθρου 13 του Ελληνικού Συντάγματος, του άρθρου 9 της Διεθνούς Σύμβασης για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του άρθρου 18 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά Δικαιώματα. Με την προτεινόμενη διάταξη καθορίζονται οι προϋποθέσεις βάση των οποίων, κάποιος που δηλώνει εν ζωή χωρίς όρους και επιφυλάξεις ότι θέλει την μετά θάνατο αποτέφρωσή του, να μπορεί η επιθυμία του να εκπληρώνεται στην Ελλάδα.

Ο Ν.3448/2006 ορίζει τα εξής³²:

Άρθρο 35

1. Επιτρέπεται η αποτέφρωση νεκρών, ημεδαπών ή αλλοδαπών, των οποίων οι θρησκευτικές πεποιθήσεις επέτρεπαν τη μετά θάνατον αποτέφρωση.
2. Προϋπόθεση για την αποτέφρωση είναι η προηγούμενη ρητή, χωρίς όρο ή αίρεση, δήλωση του θανόντος για τη σχετική επιθυμία του ή η αντίστοιχη δήλωση των συγγενών του, εξ αίματος ή εξ αγχιστείας, έως και τον τέταρτο βαθμό, κατά σειρά τάξεως. Σε περίπτωση διαφωνίας μεταξύ των συγγενών που βρίσκονται στην ίδια τάξη, η σχετική απόφαση λαμβάνεται από τον Εισαγγελέα, στην περιφέρεια του οποίου φυλάσσεται ο νεκρός. Προκειμένου για ανήλικα

³¹ www.tovima.dolnet.gr, Ψυχάρης Στ., «Εκκλησία, κράτος και καύση νεκρών», 11/12/2005, σελ. Α1

³² www.parliament.gr.

τέκνα, η δήλωση γίνεται και από τους δύο γονείς ή από εκείνον που ασκεί τη γονική μέριμνα κατά τα άρθρα 1510 επ. του Αστικού Κώδικα.

3. Η άδεια αποτέφρωσης χορηγείται από το Δήμο ή την Κοινότητα, όπου λειτουργεί το Κέντρο, στο οποίο γίνεται η αποτέφρωση.

4. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, καθορίζονται οι χώροι δημιουργίας Κέντρων Αποτέφρωσης Νεκρών, οι όροι και ο έλεγχος λειτουργίας τους, καθώς και ειδικότερες προϋποθέσεις αποτέφρωσης. Για τον καθορισμό των χώρων αποτέφρωσης νεκρών απαιτείται γνώμη του οικείου Δήμου ή Κοινότητας. Με κοινή απόφαση των ανωτέρω Υπουργών ρυθμίζονται ειδικότερα σχετικά ζητήματα, καθώς και ζητήματα με χαρακτήρα τεχνικό ή λεπτομερειακό.»

Άρθρο 36

Καταργούμενες διατάξεις

Από την έναρξη ισχύος αυτού του νόμου καταργείται κάθε γενική ή ειδική διάταξη, που αντίκειται στις διατάξεις του παρόντος ή ρυθμίζει διαφορετικά τα θέματα που αποτελούν αντικείμενο αυτού.

Άρθρο 37

Έναρξη ισχύος

Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, εκτός αν από τις διατάξεις του ορίζεται διαφορετικά. Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 15 Μαρτίου 2006

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΑΡΟΛΟΣ ΓΡ. ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Επιτέλους η ελληνική πολιτεία μετά από τόσες παλινωδίες κατόρθωσε το αυτονόητο: καθιέρωσε νομοθετικώς και την καύση των νεκρών ως εναλλακτικό τρόπο εξαφάνισης του πτώματος. Σύμφωνα με τη ρύθμιση που μόλις ψηφίστηκε, "επιτρέπεται η αποτέφρωση νεκρών", των οποίων όμως οι θρησκευτικές πεποιθήσεις "επέτρεπαν τη μετά θάνατον αποτέφρωση". Τούτο όμως δημιουργεί μια ανακολουθία με την επόμενη διάταξη, που θέτει ως μόνη προϋπόθεση τη δήλωση του θανόντος για την επιθυμία του να αποτεφρωθεί και όχι να ταφεί. Δημιουργείται έτσι θέμα στην περίπτωση που ένας πολίτης ζητήσει να επιτραπεί η αποτέφρωσή του μετά θάνατον, ανήκει όμως σε θρησκεία που το απαγορεύει...

Κακώς, συνεπώς, ο νομοθέτης συνέδεσε τη ρύθμισή του με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, που είναι τελείως ελεύθερες, μπορούν ανά πάσα στιγμή να μεταβάλλονται και δεν έχουν καμία σχέση με νομοθετικές ρυθμίσεις. Σε ένα σοβαρό κράτος, πόσο μάλλον σε ένα ευνομούμενο, σε ένα κράτος δικαίου, δεν νοείται να ψηφισθεί μία νομοθετική ρύθμιση που θα εξαιρεί από την εφαρμογή της μέρος των πολιτών με μόνη αιτιολογία τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις. Το αντίθετο είναι δυνατόν να συμβεί, δηλ. να υπάρξει νομοθεσία, και τέτοια πράγματι υπάρχει, η οποία να αφορά συγκεκριμένη θρησκευτική κοινότητα. Από εκεί και πέρα είναι θέμα κάθε κοινωνού να "κανονίσει" τη σχέση του με τη θρησκευτική κοινότητα στην οποία ανήκει, και εκείνης να "κανονίσει" τη σχέση της με τον πιστό της που έλαβε την απόφαση περί αποτέφρωσης.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η ανακοίνωση του Συνδέσμου Φίλων της Αποτέφρωσης η οποία αναφέρει τα εξής : « Η επιλογή της αποτέφρωσης αντί της ταφής αποτελεί εκδήλωση του δικαιώματος της προσωπικότητας. Το Κράτος οφείλει να εκδώσει τις αναγκαίες υγειονομικού χαρακτήρα διατάξεις για να γίνεται πρακτικά δυνατή η άσκηση του σχετικού δικαιώματος. Η «αναγνώριση» δικαιώματος επιλογής της αποτέφρωσης μόνον στους αλλόθρησκους, τους ετερόδοξους και τους άθεους και όχι στους ορθόδοξους χριστιανούς, αποτελεί μεσαιωνικό αναχρονισμό που βαθαίνει την ταύτιση Κράτους και Εκκλησίας. Με τη στέρηση του δικαιώματος επιλογής της αποτέφρωσης από τους ορθόδοξους χριστιανούς, το Κράτος χρησιμοποιεί την εξουσία του για να εξαναγκάσει τους πολίτες να ακολουθούν τους κανόνες του θρησκευματός τους. Αυτό στον ελλαδικό χώρο συνέβαινε στην εποχή του Βυζαντίου, σήμερα δε γίνεται μόνον στα θεοκρατικά ισλαμικά κράτη. Η Εκκλησία έχει στη διάθεσή της τα δικά της πνευματικά μέσα (νουθεσίες, επιτίμια κ.λ.π.) για να επιβάλλει τους κανόνες της και το Κράτος δεν δικαιούται να εξαναγκάζει άμεσα ή έμμεσα τους πολίτες να συμμορφώνονται. Επομένως η τροπολογία που κατατέθηκε στη Βουλή για την απαγόρευση της αποτέφρωσης στους ορθόδοξους αποτελεί υποχώρηση στον τομέα του δικαιώματος της προσωπικότητας.»

³³ Χαλικιά Χ, «Μελέτη ταφή-καύση (Σύγκριση)», Σύνδεσμος Φίλων Αποτέφρωσης, 1992

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η δυνατότητα καύσης του νεκρού, εφόσον αυτή αποτελεί εκτέλεση σαφώς εκπεφρασμένης επιθυμίας του θανόντος, δεν προσκρούει στις αρχές της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου που κατοχυρώνουν το Σύνταγμα και οι διεθνείς συνθήκες που εφαρμόζονται στην Ελλάδα, ούτε εξάλλου σε θεμελιώδεις αξίες της κοινωνικής ζωής ή στη δημόσια τάξη, δεδομένου ότι η προαιρετική καύση των νεκρών, επιτρεπτή και μάλιστα αρκετά διαδεδομένη σε μεγάλες χώρες της Ευρώπης, συζητείται ήδη ευρέως και στη δική μας χώρα κατά τις τελευταίες δεκαετίες στη βάση μιας γενικότερα γνωστής, κατανοητής και υπολογίσιμης επιχειρηματολογίας. Πιο συγκεκριμένα, αφενός το οξύ πρόβλημα της ανεπάρκειας του χώρου των κοιμητηρίων, προπαντός στην ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας αλλά και των περισσότερων επαρχιακών πόλεων, και αφετέρου το συχνά υψηλό κόστος της ταφής στα κοιμητήρια, διαμορφώνουν τις προϋποθέσεις ενός προβληματισμού στον οποίο συναντά πρόσφορο έδαφος η επιχειρηματολογία υπέρ της καύσης των νεκρών, ενώ παράλληλα απήχηση έχει και η σύνδεση της καύσης των νεκρών με τους σκοπούς της προστασίας του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας. Τέλος, ο απεγκλωβισμός από τα περισσότερα επιχειρηματικά συμφέροντα που διαρθρώνονται γύρω από την ταφή στα κοιμητήρια οδηγεί σε συνθήκες οι οποίες κατά την άποψη πολλών αρμόζουν περισσότερο τόσο στην απλότητα που επιβάλλει ο θάνατος ως μεταφυσικά κορυφαίο γεγονός, όσο και στην οφειλόμενη απόδοση τιμής στη μνήμη του τεθνεώτος, όπως και γενικότερα στην αξία του ανθρώπου κατά την πλέον πνευματική διάστασή της. Παράλληλα, η ελεύθερη επιλογή από τον καθένα του τρόπου της μετά θάνατον διάθεσης του σώματός του αποτελεί αναμφίβολα άσκηση ατομικού δικαιώματος. Η δυνατότητα καύσης των νεκρών, παρέχοντας σε σημαντικό αριθμό ενδιαφερομένων την ευχέρεια της μετά θάνατον διάθεσης του σώματός τους κατά τρόπο που ανταποκρίνεται σε βασικές ιδεολογικές τους αρχές ή, ακόμη περισσότερο, στον πυρήνα της θεώρησης με την οποία αυτοί προσεγγίζουν τα αιώνια μεταφυσικά ερωτήματα της ζωής και του θανάτου, ασφαλώς συνάδει προς το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος περί ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, όπως και προς το άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος που κατοχυρώνει την ισότητα ενώπιον του νόμου. Η ενδεδειγμένη, ενόψει των προαναφερομένων, νομοθετική πρόβλεψη της προαιρετικής καύσης των νεκρών εσφαλμένα έχει συνδεθεί στο πρόσφατο παρελθόν με την προϋπόθεση της δεδηλωμένης απόρριψης του ορθόδοξου χριστιανικού δόγματος από τον ενδιαφερόμενο. Όσον αφορά τον νομοθέτη, δεν μπορεί να ανακύπτει ζήτημα ως προς το εάν η απόρριψη της ταφής θα προσέκρουε στο δόγμα ή απλά στις παραδόσεις της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, αφού η ρυθμιστική παρέμβαση του νόμου δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να παρακολουθεί και να καταγράφει την επίλυση των δογματικών θεμάτων της επικρατούσης θρησκείας ή άλλων θρησκειών. Τα δογματικά θέματα, όπως άλλωστε και η τήρηση των ιερών παραδόσεων, ανήκουν στον πυρήνα της πνευματικής ζωής της Ανατολικής Ορθόδοξης

Εκκλησίας, όπως αυτή διαμορφώνεται και αποσαφηνίζεται από την πνευματική της ηγεσία, προκειμένου να κατευθύνει το σώμα των πιστών που οικειοθελώς μετέχουν σε αυτήν. Σε αυτή τη βάση και μόνο μπορούν να αξιολογούνται, κατά τη συμφωνία τους ή μη προς το δόγμα και προς τις ιερές παραδόσεις της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, οι λόγοι και οι πράξεις και παραλείψεις όσων έχουν επιλέξει την ενσωμάτωσή τους σε αυτήν, προκειμένου να κριθεί εάν θα έπρεπε, στο πλαίσιο ασφαλώς του σεβασμού του Συντάγματος, να επιτιμηθούν από την πνευματική της ηγεσία ή ακόμη και να απομακρυνθούν από το σώμα των πιστών της.

Κατά συνέπεια ο νομοθέτης, μη έχοντας λόγο και δυνατότητα ανάμιξης σε αυτά τα πνευματικής φύσεως ζητήματα, δεν θα πρέπει, επιτρέποντας την καύση του σώματος αντί της ταφής του μόνο σε αλλόδοξους ή αλλόθρησκους, να προεξοφλεί, με αυτόν τον τρόπο, την αντίθεση του ορθόδοξου χριστιανικού δόγματος προς την καύση των νεκρών ή ακόμη και εάν η ύπαρξη αντίθεσης θεωρηθεί δεδομένη, να την αποδέχεται ως βάση της δικής του ρυθμιστικής παρέμβασης. Ούτε ακόμη, χάριν της εφαρμογής ενός τέτοιου κριτηρίου, θα ήταν επιτρεπτό να εξαναγκάζονται οι ενδιαφερόμενοι σε δήλωση των θρησκευτικών πεποιθήσεών τους. Παρά τα ισχύοντα μέχρι σήμερα ως προς την έκδοση αστυνομικής ταυτότητας, η τυχόν υποχρεωτική δήλωση του θρησκευόμενου των ενδιαφερομένων, μη δικαιολογούμενη, ενόψει των προαναφερομένων, επαρκώς από λόγους δημοσίου συμφέροντος, θα προσέκρουε στη συνταγματικά προστατευόμενη ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης (άρθρο 13 παρ. 1 Συντ.), σε συνδυασμό και προς τα άρθρα 5 παρ. 1 και 14 παρ. 1 του Συντάγματος, κατά το μέτρο που αυτή πρέπει να περικλείει και το δικαίωμα της μη εκδήλωσης των θρησκευτικών πεποιθήσεων, όπως και το δικαίωμα εκδήλωσής τους κατά τον τρόπο και κατά τον χρόνο που ο καθένας επιθυμεί.

Ο νομοθέτης θα όφειλε ωστόσο να προβλέψει κάθε αναγκαία τυπική και ουσιαστική προϋπόθεση ώστε η εκδήλωση επιθυμίας αποτέφρωσης του σώματος να προκύπτει κάθε φορά με σαφήνεια, κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση από τους οικείους του θανόντος. Επίσης, κατά τα ισχύοντα ως προς την οργάνωση και λειτουργία των κοιμητηρίων, η οργάνωση και λειτουργία των κατά τόπους μονάδων αποτέφρωσης σκόπιμο θα ήταν να εμπίπτει στις αρμοδιότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης και κατά προτίμηση σε εκείνες των πρωτοβάθμιων οργανισμών της.

Συνεπώς η άσκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης όπως εκφράζεται με την καύση των νεκρών δεν προσκρούει σε καμία διάταξη του Συντάγματος και οποιοσδήποτε περιορισμός της δυνατότητας της αποτέφρωσης θα θεωρηθεί προσβολή τόσο του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας όσο και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας.

9. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Δ/ΝΗ/1989 (366), ΝΟΒ/1989 (260)³⁴

Σωματεία.

Δημόσια τάξη.

Ήθη χρηστά.

Αίτηση αναγνώριση σωματείου ο σκοπός σωματείου, ο οποίος περιορίζεται στην επιδίωξη της καθιέρωσης της καύσης των νεκρών και στη δημιουργία του θεσμικού πλαισίου και των κατάλληλων χώρων και μέσων για την αποτέφρωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αντιτίθεται στη δημόσια τάξη(και τα χρηστά ήθη) συνεπώς είναι σύννομος και διατάσσεται η εγγραφή του σωματείου στο οικείο βιβλίο σωματείων.

ΕΦΕΤΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ³⁵

Αριθ. 1702/1988

Πρόεδρος ο Ν. ΖΗΚΑΣ

Εισηγητής ο κ. Ε. ΠΕΡΛΙΓΚΑΣ, εφέτης

Δικηγόρος η κ. Μ. Σακέλλη

Η υπό κρίση από 26.6.1987 έφεση της προσωρινής Διοικούσας Επιτροπής του υπό ίδρυση σωματείου με την επωνυμία "Πανελλήνιος Σύλλογος Υποστηρικτών Αποτέφρωσης του Νεκρού" κατά της υπ' αριθμ. 3696/1986 οριστικής αποφάσεως του ΠΠρΑθ. με την οποία απορρίφθηκε η από 3.7.1986 αίτηση του ίδιου προσωρινού εκπροσώπου του για δημοσίευση του καταστατικού του και κατάχωρισή του στο οικείο βιβλίο των σωματείων ασκήθηκε νομότυπα και εμπρόθεσμα. Γι' αυτό πρέπει να γίνει τυπικά δεκτή και ερευνηθεί, αν και από ουσιαστική άποψη και βάσιμη.

Από το συνδυασμό των διατάξεων του άρθρου 12 παρ. 1 του Σ. από 1975, του άρθρου 11 της από 4.11.1950 Διεθνούς Συμβάσεως της Ρώμης "περί προασπίσεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών" τα οποία κυρώθηκε με το ν. 2329/1953 και εκ νέου με το άρθρο πρώτο του νμ. 53/1974, ως και των άρθρων 78, 80 παρ. 1 και 105 παρ. 3 ΑΚ συνάγεται, ότι το κατ' ενάσκηση του παρεχόμενου με τη συνταγματική διάταξη και τη Διεθνή Σύμβαση της Ρώμης σχετικού δικαιώματος δημιουργούμενο σωματείο μη κερδοσκοπικού σκοπού δεν επιτρέπεται να επιδιώκει σκοπό που αντίκεινται στη δημόσια τάξη. Ως κανόνες δημόσιας τάξης, την εφαρμογή των οποίων δεν μπορεί να

³⁴ <http://tosyntagma.ant-sakkoulas.gr/nomologia>.

³⁵ www.nomos.gr.

αποκλείσει η ιδιωτική βούληση (άρθρ. 3 ΑΚ), νοούνται εκείνες οι διατάξεις του αναγκαστικού δικαίου που συγκροτούν τα θεμέλια του κρατικού, κοινωνικού και οικονομικού συστήματος της χώρας (ΑΠ 1182/1981 Βασιική Νομολογίας Β 954). Στην έννοια της δημόσιας τάξης εμπεριέχεται ως έννοια υπάλληλος και εκείνη των χρηστών ηθών (ΟΛΑΠ 1572/81 ΕΕΝ 49. 850). Μια ανθρώπινη δράση μπορεί να θεωρηθεί αντίθετη προς τα τελευταία, καθώς μέρος αντιστρατεύεται τις ιστορικοεξελικτικά διαμορφωμένες ηθικοκοινωνικές αντιλήψεις, οι οποίες είναι αναγνωρισμένες από την έννομη κοινότητα ως βασικές προϋποθέσεις. Είναι φανερό ότι η δημόσια τάξη και τα χρηστά ήθη ως έννοιες από τη φύση τους ρευστές, υπόκεινται εις μεταβολή κατά τη διαδρομή του χρόνου. Παραπέρα ο χαρακτήρας διάταξης ως τέτοιας δημόσιας τάξης δυνατόν να προκύπτει, ανάμεσα στ' άλλα, από τη διατύπωση της διάταξης κατά τρόπο απαγορευτικό ή επιτακτικό ή από το γεγονός ότι για κάποιο θέμα που ρυθμίζει ο νόμος ελλείπουν κανόνες συμπληρωματικοί και άρα τούτο δεν δύναται να ρυθμιστεί αλλιώς από την ιδιωτική βούληση. Τέλος, κατ' άρθρ. 3 παρ. 1 του Σ του 1975, επικρατούσα θρησκεία στην Ελλάδα είναι η της Ανατολικής Ορθοδόξου του Χριστού Εκκλησίας, ενώ κατ' άρθρ. 13 παρ.1 και 2 του αυτού η ελευθερία της θρησκευτικής συνειδήσεως είναι απαραβίαστης. Κάθε γνωστή θρησκεία και ελεύθερη και τα σχετικά με τη λατρεία της τελούνται ανεμπόδιστα υπό την προστασία των νόμων. Η άσκηση της λατρείας δεν επιτρέπεται να προσβάλλει τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη. Ο προσηλυτισμός απαγορεύεται.

Υπό τα παραπάνω δεδομένα ερευνητέον αποβαίνει αν ο σκοπός του υπό ίδρυση σωματίου είναι σύννομος ή όχι. Όπως αναγράφεται στο άρθρο 2 του καταστατικού του σκοπός του σωματίου είναι "η προώθηση του σεβασμού της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της ελευθερίας της προσωπικότητας ζώντος και αποθανόντος προκειμένου να γίνεται αντικειμενικά σεβαστή η εκφρασμένη στη ζωή επιθυμία οιουδήποτε πολίτη να καίγεται ο σορός του μετά το θάνατό του αντί της υποχρεωτικής Σήμερα ταφής, χωρίς να αποκλείεται η τέλεση της καθιερωμένης νεκρώσιμης ακολουθίας, ανεξάρτητα από τη σημερινή θέση της εκκλησίας που είναι απόλυτα σεβαστή και χωρίς αυτό να προσβάλλει τη δημόσια και την ηθική τάξη.

Η διεκδίκηση του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος να γίνεται σεβαστή η επιθυμία κάθε πολίτη να καίγεται η σορός του μετά το θάνατό του με απώτερο σκοπό την εξυγίανση και την κοινωνικά επωφελή εκμετάλλευση των απέραντων εκτάσεων που καταλαμβάνουν τα νεκροταφεία". Στη δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου του καταστατικού του αιτούντος-εκκαλούντος υπό ίδρυση σωματίου απαριθμούνται τα μέσα για την πραγματοποίηση του σκοπού, για την εκτίμηση του οποίου είναι χρήσιμη η αναφορά τους. Ετσι ως τέτοια μνημονεύονται: α) Η λειτουργία γραφείων του συλλόγου σε κάθε γεωγραφικό διαμέρισμα της χώρας και η πρωτοβουλία σύστασης όμοιων κατά περιοχές συλλόγων, μόλις δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις. β) Οι διαλέξεις, συζητήσεις και ανακοινώσεις. γ) Η υπεύθυνη θέση του συλλόγου απέναντι σε κάθε πρόβλημα που σχετίζεται με τους σκοπούς του συλλόγου. δ) Η συντονισμένη δράση των μελών ε) Η

συνεργασία με τους διάφορους φορείς της πολιτείας για τη δημιουργία και υποδομή κατάλληλων χώρων και μέσων για την αποτέφρωση στ) Η συμμετοχή σε ενώσεις ή ομοσπονδίες για παρεμφερείς σκοπούς σε τοπική ή πανελλήνια κλίμακα ζ) Κάθε άλλο νόμιμο και θεμιτό μέσο που προκρίνουν τα όργανα του σωματείου. Είναι πρόδηλο από το συνδυασμό του σκοπού του σωματείου με τα μέσα προς επιδίωξή του, ότι ο σκοπός του περιορίζεται στο να προπαγανδίσει την ιδέα της καύσης των νεκρών και σε συνεργασία με τους διάφορους φορείς της πολιτείας να επιδίωξει τη θεσμοθέτηση τούτου και την δημιουργία κατάλληλων χώρων και μέσων για την αποτέφρωση. Πουθενά δεν διαφαίνεται από το καταστατικό του επιδίωξη του σωματείου να επιβάλλει στα μέλη του ή να επηρεάσει τρίτα πρόσωπα, να υλοποιήσουν πριν από σχετική ως προς αυτό νομοθετική πρόβλεψη, την καύση των νεκρών, κάτι, που ενισχύεται από την διαπιστούμενη κατά το καταστατικό ανάγκη (στην ικανοποίηση της οποίας θα συμβάλουν κατά το μέτρο της επιρροής τους τα όργανα του σωματείου) να δημιουργηθεί από τους αρμόδιους φορείς της πολιτείας υποδομή των κατάλληλων χώρων και μέσων για την αποτέφρωση".

Άλλωστε και διεθνώς, όπου επιτρέπεται η καύση των νεκρών, τις προϋποθέσεις της, τον από πραγματοποίησής της και τα αρμόδια όργανα προς χορήγηση σχετικών αδειών, όταν ίδιοι λόγοι υγιεινής, κοινωνικής ή αντεγκληματικής πολιτικής επιβάλλουν τούτο, προβλέπει ο νόμος. Η χωρίς προηγούμενη νομοθετική πρόβλεψη πραγματοποίηση της καύσης των νεκρών θα ήταν και αντίθετη με τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1 του α.ν. 445/1968 "περί νεκροταφείων και ενταφιασμού των νεκρών" και 2 παρ. 3 του α.ν. 582/1968 που απαγορεύουν απολύτως την εκτός των κοιμητηρίων ταφή, χωρίς ν' αφήσουν περιθώρια στην ιδιωτική βούληση για διάφορη ρύθμιση του αντικειμένου τούτου. Η άρνηση εξάλλου της Διαρκούς Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος να αποδειχθεί την καύση των νεκρών και συνεπώς και να επιτελέσει η Εκκλησία νεκρώσιμη ακολουθία ή επιμνημόσυνη δέηση υπέρ προσώπων που είτε με την εκφρασμένη όσο ζούσαν θέλησή τους είτε καθ' υπόδειξη των συγγενών τους κήκαν μόλις πέθαναν, προφανώς αναφέρεται στην υλοποίηση της καύσης των νεκρών (βλ. σχετ. την από 29.11.1960 απόφαση της Δ.Ι. Συνόδου, το υπ' αριθ. πρωτ. 1360/61 έγγραφο της προς το Νομικό Σύμβουλο του Υπουργείου Κοινωνικής Προνοίας, το υπ' αριθ. πρωτ. 2387/19441/ 9.5.72 έγγραφο της προς τον Μακαριώτατο Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδος κύριος Ιερώνυμο, ως και το υπ' αριθ. πρωτ. 2966/4108 Ν.Κ./ 2.9.1983 έγγραφο της, προς το Υπ. Εθνικ. Παιδ. και Θρησκευμάτων) και δεν αποκλείει αναθεώρηση ως προς το σημείο αυτό της απόψεώς της, στην οποία ανάμεσα στα άλλα, στοχεύει το υπό ίδρυση σωματείο, το νέο Καθολικό Δίκαιο της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας που ισχύει από το έτος 1983 αναθεωρώντας τον κώδικα τον 1917, επιτρέπει την καύση των νεκρών, μη θεωρώντας, την ότι προσβάλλει τα δόγματα της χριστιανικής θρησκείας. Ο παραπάνω περιορισμένος σκοπός του υπό ίδρυση σωματείου, όπως τον εκτιμά το δικαστήριο ερμηνεύοντας το γράμμα και το πνεύμα των οικείων άρθρων του καταστατικού του, εξαντλούμενος στην ουσία του, όπως ειπώθηκε, εξαντλούμενος στην ουσία του, όπως ειπώθηκε, στη συστηματικότερη

έκφραση των θετικών υπέρ της καύσεως των νεκρών απόψεων, πολλές από τις οποίες το θέρος του έτους 1987 με αφορμή τον καύωνα που ενέσκηψε ιδιαίτερα στην Αθήνα με τραγικές συνέπειες, φιλοξενήθηκαν στον ημερήσιο αθηναϊκό τύπο. και στην επιδίωξη προβολής από το σωματείο της κατ' αυτό ανάγκης προβολής από το σωματείο της κατ' αυτό ανάγκης νομοθετικής καλύψεως από την πολιτεία και αναθεωρήσεως των αντίθετων απόψεων της από την επικρατούσα στην Ελλάδα Ορθόδοξη Εκκλησία, και μη εμπίπτοντας στις περί προσηλυτισμού (βλ. άρθρ. 13 παρ. 2 του Σ και την έννοιά του στο αρθ. 4 παρ. 2 του α.ν. 1363/1938) απαγορεύσεις είναι σύννομος, χωρίς να αντιτίθεται ειδικότερα στη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη. Συνεπώς κρίνοντάς τον αντίθετα ως μη σύννομο η εκκαλούμενη έσφαλε κατά τούτο και πρέπει να εξαφανισθεί, κατά παραδοχή του σχετικού λόγου εφέσεως που επισημαίνει το σφάλμα της τούτο (άρθρ. 535 παρ. 1 ΚΠολΔ). Μετά ταύτα, διακρατώντας και δικάζοντας το δικαστήριο τούτο, κατά την προκείμενη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας την υπό κρίση αίτηση, η οποία είναι νόμιμη, ερειδόμενη στις διατάξεις των άρθρων 78 επ. ΑΚ, κρίνει ότι πρέπει να γίνει αυτή δεκτή ως κατ' ουσία βάσιμη, αφού προσκομίζεται η από 20.6.1986 ιδρυτική του σωματείου πράξη που υπογράφουν περισσότερα από 20 μέλη, κατάσταση και τα μέλη της προσωρινής διοικούσης επιτροπής, και το προαναφερόμενο από 16.6.1986 καταστατικό του υπό ίδρυση σωματείου που υπογράφουν περισσότερα από 20 μέλη και περιέχει τα αναφερόμενα στο άρθρο 80 ΑΚ στοιχεία. Συνεπώς πρέπει να διαταχθεί η δημοσίευση περιλήψεως του καταστατικού του με τα ουσιώδη στοιχεία του στις αναφερόμενες στο διατακτικό εφημερίδες και ύστερα από αυτή, ενόψει του χαρακτήρα της παρούσας ως τελεσίδικης απόφασης, η εγγραφή του σωματείου στο οικείο βιβλίο των σωματείων.

10. ΠΕΡΙΛΗΨΗ-SUMMARY

Cremation is a way of disappearance the dead body apart from burial. This phenomenon started from the ancient times, especially in Greece and later in Rome. It is established in many countries all over the world because it is related to the religious freedom, the development of personality and on parallel declarations of the European convention on Human Rights.

In Greece incineration has supporters and enemies. The most fanatic enemy is the Greek Church which does not consent to this way. The ecclesiastical tradition accepts only the burial and rejects every alternative solution.

The Greek dominion wanting to be harmonised with the Greek constitution and the international conditions on the rights of person imported in the Greek legal order N.3448/2006. This law in article 35 establishes the cremation only for natives or foreigners whose religious beliefs permit it. This exception is the basic disadvantage of provision.

The case law accepts that the incineration is not contrary to the virtuous habits. So the Greek Courts are not against to this way.

11. ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ

Καύση των νεκρών(cremation of deads), ενταφιασμός(burial), αποτέφρωση (incineration), Ανεξθρησκία(religious tolerance), εκκλησία(church), δικαίωμα(right), ελευθερία λατρείας(freedom of worship) επικρατούσα θρησκεία(prevaling religion), θρησκεία(religion), θρησκευτική ελευθερία(religion freedom), θρησκευτικές πεποιθήσεις(religion convictions), Σύνταγμα(Constitution), Διεθνείς Συνθήκες(European convention on Human Rights), νόμος(law), ανάπτυξη της προσωπικότητας(development of personality), προστασία(protection), περιορισμός(limitation).

12. ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Κ.	Αστικός κώδικας
Άρθρ.	Άρθρο
Αριθμ.	αριθμός
Α.ν.	Αναγκαστικός νόμος
Α.Π.	Άρειος Πάγος
ΔΔΑΔ	Διεθνής διακήρυξη ανθρωπίνων δικαιωμάτων
Εδ.	εδάφιο
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα δικαιώματα του ανθρώπου
ΕΦ.	Εφετείο
Κ.πολ.Δ.	Κώδικας πολιτικής δικονομίας
Ν.	νόμος
Ολομ.	ολομέλεια
Π.Κ.	Ποινικός κώδικας
Π.Χ.	προ Χριστού
Πρωτ.	Πρωτοδικείο
Π.ΠΡ.ΑΘ.	Πολυμελές πρωτοδικείο Αθηνών
Σελ.	σελίδα
ΣΤΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
Σ.	Σύνταγμα
Υπ.Εθνικ.Παιδ.	Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

13.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, εκδόσεις Σάκκουλα,2005

Δανδουλάκης Κ. Εμμανουήλ, Η Καύση των νεκρών στην Ορθόδοξη Εκκλησία, εκδόσεις Πουρναράς, Θεσσαλονίκη, 2003

Δημητρόπουλος Ανδρέας,Γ, «Συνταγματικά δικαιώματα, Ειδικό μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού δικαίου », σελ. 121-124

Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρους Λαρούς Μπριτάννικα

Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, Ταφή ή καύση των νεκρών, πρακτικά ημερίδας « Η Καύση των νεκρών», έκδοση κλάδου εκδόσεων επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδας

Μάνεσης, Συνταγματικά Δικαιώματα

Μαντζουνέας Ευάγγ., Η Καύση των νεκρών, 1992

Μαρκούτσου Ε., Η Καύση των νεκρών, Νομική Επιθεώρηση Ε.Ο.Φ.Ν., 2003

Χαλικιά Χ., Μελέτη ταφή-καύση (σύγκριση), Σύνδεσμος Φίλων Αποτέφρωσης, 1992

Χρυσόγονος Κ. , Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Κόλλια Ελ., Στον άλλο κόσμο πώς θα πας; Το Βήμα 05/03/2006

Κονιδάρης Ι.Μ., Η Εκκλησία και οι ατομικές ελευθερίες, Το Βήμα 12/02/2006

Κονιδάρης Ι.Μ., Καύση νεκρών και κράτος δικαίου, Το Βήμα 18/12/2005

Σαρηγιαννίδης Γ., Η Καύση των νεκρών, Καθημερινή 03/03/2006

Τσάτσης Θ., Η Καύση των νεκρών, Το Βήμα 31/12/2006

Ψυχάρης Στ. Π., Εκκλησία, κράτος και καύση νεκρών, Το Βήμα 11/12/2005

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

WWW.CREMATION.GR

WWW.KATHIMERINI.GR

WWW.PARLIAMENT.GR

WWW.PIGIZOIS.GR

WWW.SYNIGOROS.GR

WWW.TOVIMA.DOLNET.GR

